

УДК 346.9:351.74

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.10>

УЧАСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИНАХ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА МЕЖІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Попович С.М.,

*аспірантка кафедри цивільно-правових дисциплін,
Донецький державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0009-0006-4147-1572*

Попович С.М. Участь органів Національної поліції у господарських відносинах: правова природа та межі правового регулювання.

Статтю присвячено дослідженню правової природи участі органів Національної поліції України у господарських відносинах та визначенню меж правового регулювання такої участі. У статті проаналізовано наукові підходи до участі держави та її органів у господарських відносинах і встановлено, що попри значну кількість досліджень, присвячених правовому статусу Національної поліції, її участь саме у господарських відносинах не отримала належного висвітлення у господарсько-правовій доктрині. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність визначення місця органів Національної поліції у системі господарських відносин та уточнення їх правового статусу як особливих учасників господарського обороту.

Запропоновано визначення участі органів Національної поліції у господарських відносинах як врегульованої нормами господарського та адміністративного права діяльності органів поліції, що здійснюється у межах їх публічно-правової компетенції та проявляється у вступі у господарські правовідносини з іншими учасниками господарського обороту з метою матеріально-технічного, організаційного та ресурсного забезпечення діяльності цих органів. Показано, що така участь не має підприємницького характеру та не спрямована на отримання прибутку.

Виокремлено основні ознаки участі органів Національної поліції у господарських відносинах, серед яких: публічно-правовий статус органу державної влади, спеціальна компетенція у сфері господарського обороту, непідприємницький характер такої участі, її забезпечувально-опосередкований характер та інституційна зумовленість. Обґрунтовано комплексну правову природу відповідних відносин, що поєднує публічно-правові та господарсько-правові елементи. Це дозволяє розглядати участь органів Національної поліції у господарських відносинах як особливу форму участі органу державної влади у господарському обороті

Встановлено, що межі правового регулювання участі органів Національної поліції у господарських відносинах визначаються сукупністю нормативних, функціональних, організаційно-правових та ресурсно-бюджетних критеріїв, які забезпечують недопущення трансформації діяльності цього органу у самостійну господарську діяльність. Такий підхід дозволяє чітко відмежувати забезпечувальну участь органів поліції у господарському обороті від діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: учасники господарських відносин, органи Національної поліції, господарсько-правове регулювання, господарські відносини, Національна поліція України, господарська компетенція органів державної влади, господарський оборот.

Popovych S.M. Participation of the National Police in economic relations: legal nature and limits of legal regulation.

The article is devoted to the study of the legal nature of the participation of the National Police of Ukraine in economic relations and the definition of the limits of legal regulation of such participation. The article analyzes scientific approaches to the participation of the state and its bodies in economic relations and establishes that, despite a significant number of studies devoted to the legal status of the National Police, its participation in economic relations has not received due coverage in the economic and legal doctrine. In this regard, the need to determine the place of the National Police in the system of economic relations and clarify their legal status as special participants in economic turnover is substantiated.

The definition of the participation of the National Police in economic relations is proposed as the activity of the police bodies regulated by the norms of economic and administrative law, which is carried out within the framework of their public-legal competence and is manifested in entering into economic relations with other participants in economic turnover for the purpose of material, technical, organizational and resource support of the activities of these bodies. It is shown that such participation is not entrepreneurial in nature and is not aimed at making a profit.

The main features of the participation of the National Police in economic relations are identified, including: the public-legal status of a state authority, special competence in the field of economic turnover, the non-entrepreneurial nature of such participation, its collateral-mediated nature and institutional conditioning. The complex legal nature of the relevant relations, which combines public-legal and economic-legal elements, is substantiated. This allows us to consider the participation of the National Police in economic relations as a special form of participation of a state authority in economic turnover

It has been established that the boundaries of legal regulation of the participation of the National Police in economic relations are determined by a set of regulatory, functional, organizational-legal and resource-budgetary criteria that ensure the prevention of the transformation of the activities of this body into independent economic activity. This approach allows us to clearly distinguish the supporting participation of police bodies in economic turnover from the activities of economic entities.

Key words: participants in economic relations, National Police bodies, economic and legal regulation, economic relations, National Police of Ukraine, economic competence of state authorities, economic turnover.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток господарських відносин в Україні супроводжується розширенням форм участі держави у господарському обороті. Така участь здійснюється не лише через суб'єктів державного сектору економіки, а й через органи державної влади, які в силу покладених на них функцій вступають у правовідносини з іншими учасниками господарського обороту. У цьому контексті особливого значення набуває визначення правової природи участі органів державної влади у господарських відносинах, а також меж допустимості такої участі.

Особливий науковий інтерес становлять органи Національної поліції України. Попри те, що їх діяльність традиційно розглядається переважно у межах адміністративно-правового регулювання, у процесі виконання покладених на них функцій ці органи вступають і в господарські правовідносини, пов'язані з укладенням договорів, участю у публічних закупівлях, використанням державного майна, придбанням товарів, робіт і послуг, необхідних для забезпечення їх діяльності. Саме тому потребує окремого наукового осмислення питання про місце органів Національної поліції у системі господарських відносин, їх правовий статус як учасників таких відносин та межі правового регулювання відповідної участі.

Актуальність дослідження посилюється тим, що трансформація сучасного публічного управління та реформування правоохоронної системи України супроводжуються ускладненням організаційно-правових форм діяльності державних органів. Додаткового значення ця проблема набуває в умовах воєнного стану, коли функціонування державних інституцій, у тому числі органів Національної поліції, відбувається в умовах підвищеного навантаження на систему публічного управління та економіку держави.

Метою статті є дослідження правової природи участі органів Національної поліції у господарських відносинах та визначення меж правового регулювання такої участі.

Стан дослідження. Проблематика участі держави та її органів у господарських відносинах неодноразово ставала предметом наукових досліджень у вітчизняній господарсько-правовій доктрині. Теоретичні засади господарської компетенції органів державної влади, їх місця у системі господарських відносин, а також особливостей взаємодії з іншими учасниками господарського обороту досліджувалися у працях В.К. Мамутова, А.Г. Бобкової, О.М. Вінник, А.М. Захарченко, Л.М. Ніколенко, Д.В. Задохайло, В.С. Мілаш, В.М. Пашков, В.А. Устименко, Р.А. Джабраїлов, В.С. Щербина та інших вчених. Водночас у науковій літературі, присвяченій діяльності Національної поліції, переважає адміністративно-правовий підхід. Відповідні аспекти аналізували О.А. Падалко, О.М. Бандурка, М.А. Слободянюк, С.М. Гусаров, О.Ю. Синявська, М.М. Руденко, А.В. Танько, Т.О. Коломєць, О.П. Клипа та інші дослідники. Проте участь органів Національної поліції саме у господарських відносинах, зокрема як особливих учасників господарського оборо-

ту, не отримала належного висвітлення. Недостатньо дослідженими залишаються також питання правової природи такої участі та меж її правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. У господарсько-правовій доктрині участь держави у господарських відносинах традиційно пов'язується з реалізацією господарської компетенції органів державної влади. Відповідно до положень господарського законодавства учасниками господарських відносин можуть виступати не лише суб'єкти господарювання, а й інші учасники господарського обороту, у тому числі органи державної влади, якщо їх участь зумовлена законом і пов'язана з реалізацією покладених на них функцій [1, с. 15–18]. У цьому значенні поняття учасника господарських відносин є ширшим за поняття суб'єкта господарювання, оскільки охоплює також тих учасників, які не здійснюють господарської діяльності з метою отримання прибутку, але вступають у господарські правовідносини у зв'язку із забезпеченням власної діяльності чи реалізацією передбаченої законом компетенції [2, с. 98–102].

Одним із таких учасників можуть виступати органи Національної поліції України. Хоча поліція не є суб'єктом господарювання у розумінні господарського законодавства і не здійснює підприємницької діяльності [3, с. 67-74], у процесі функціонування вона вступає у правовідносини майнового, договірного, закупівельного та організаційно-забезпечувального характеру. Такі правовідносини виникають у зв'язку з придбанням товарів, робіт і послуг, укладенням господарських договорів, участю у процедурах публічних закупівель, використанням державного майна та здійсненням інших дій, необхідних для належного матеріально-технічного й організаційного забезпечення діяльності відповідного органу.

З огляду на це, участь органів Національної поліції у господарських відносинах доцільно визначити як врегульовану нормами господарського та адміністративного права діяльність органів поліції, що здійснюється у межах їх публічно-правової компетенції та проявляється у вступі у господарські правовідносини з іншими учасниками господарського обороту з метою матеріально-технічного, організаційного та ресурсного забезпечення діяльності цих органів і реалізації покладених на них державних функцій.

Наукова новизна такого підходу полягає у тому, що участь органів Національної поліції у господарських відносинах обґрунтовується не як різновид владно-регулятивного впливу на господарську діяльність, а як особлива форма участі органу державної влади у господарському обороті, яка не пов'язана із здійсненням господарської діяльності з метою отримання прибутку, але передбачає вступ такого органу у господарські правовідносини для забезпечення реалізації покладених на нього публічних функцій.

Запропоноване визначення дає підстави виокремити характерні ознаки участі органів Національної поліції у господарських відносинах.

Першою ознакою є публічно-правовий статус органів Національної поліції як учасників господарських відносин. Органи поліції є органами державної влади, діяльність яких спрямована на реалізацію публічних функцій держави у сфері забезпечення правопорядку та безпеки [4]. Саме тому їх участь у господарських відносинах зумовлена не самостійною економічною ініціативою, а необхідністю забезпечення виконання покладених на них державних завдань. Вступаючи у господарські правовідносини, органи поліції виступають не як суб'єкти господарювання, а як особливі учасники господарського обороту, діяльність яких пов'язана із функціонуванням державного органу та реалізацією його публічних повноважень. Важливою складовою цього статусу є те, що така участь здійснюється на підставі, у межах та у спосіб, визначені законом, що узгоджується з вимогами статті 19 Конституції України [5].

Другою ознакою є спеціальна компетенція органів поліції у сфері господарських відносин. Участь органів Національної поліції у господарських правовідносинах можлива лише у межах компетенції, визначеної Конституцією України, Законом України «Про Національну поліцію» та іншими нормативно-правовими актами. Така компетенція має спеціальний, а не універсальний характер, і проявляється у можливості вступу у господарські правовідносини виключно у тих випадках, коли це пов'язано з належним забезпеченням діяльності відповідного державного органу. Йдеться, зокрема, про придбання товарів і послуг, укладення господарських договорів, участь у процедурах публічних закупівель, використання державного майна та інші дії у сфері господарського обороту. При цьому спеціальна компетенція органів поліції у цій сфері не трансформує їх у суб'єктів господарювання, а лише визначає допустимі межі їх участі у відповідних правовідносинах.

Третьою ознакою є невідприємницький характер участі органів Національної поліції у господарському обороті. На відміну від суб'єктів господарювання, діяльність яких спрямована на систематичне здійснення господарської діяльності з метою досягнення економічного результату, органи Національної поліції не переслідують мети отримання прибутку. Їх участь у господарських відносинах зумовлена виключно потребами матеріально-технічного, організаційного та ресурсного забезпечення власної діяльності. Саме ця обставина принципово відрізняє їх від суб'єктів господарювання та визначає специфіку їх правового статусу у відповідних правовідносинах.

Четвертою ознакою є забезпечувально-опосередкований характер участі органів поліції у господарських відносинах. Господарські правовідносини за участю органів Національної поліції не є самостійною метою діяльності цього органу. Вони виникають як похідні від його основної діяльності, пов'язаної із забезпеченням публічної безпеки, правопорядку та виконанням інших покладених державою функцій. У зв'язку з цим участь органів поліції у господарському обороті має допоміжний характер і слугує створенню належних умов для реалізації їх публічного призначення.

П'ятою ознакою є інституційна зумовленість участі органів Національної поліції у господарських відносинах. Органи поліції вступають у відповідні правовідносини не як самостійні носії приватного економічного інтересу, а як інституційні елементи державного механізму. Їх участь у господарському обороті зумовлена потребою забезпечення належного функціонування відповідного державного інституту. Саме тому господарські операції за участю органів поліції мають інституційний характер і спрямовані на матеріальне та організаційне забезпечення діяльності державного органу.

Узагальнення наведених ознак дозволяє дійти висновку, що органи Національної поліції, не будучи суб'єктами господарювання, можуть виступати особливими учасниками господарських відносин. Їх участь у господарському обороті має публічно-правовий, спеціально-компетенційний, невідприємницький, забезпечувальний та інституційно зумовлений характер.

З'ясування ознак участі органів Національної поліції у господарських відносинах створює підґрунтя для визначення правової природи таких правовідносин. У науковій літературі господарські відносини розглядаються як врегульовані нормами господарського права суспільні відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, а також у зв'язку з організацією господарського обороту між його учасниками [6, с. 17–25]. В.С. Щербина зазначає, що господарськими є відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання [7, с. 20].

Господарський характер відносин за участю органів Національної поліції зумовлений тим, що вони виникають у сфері господарського обороту та опосередковуються такими правовими формами, як господарські договори, закупівельні процедури, майнові правовідносини, користування державним майном, придбання товарів, робіт і послуг. Саме використання зазначених господарсько-правових конструкцій надає цим відносинам господарського змісту, навіть попри те, що одним з їх учасників є орган державної влади.

Водночас участь органів Національної поліції у таких відносинах не втрачає свого публічно-правового підґрунтя. Органи поліції вступають у господарські правовідносини не на засадах вільної приватної ініціативи, а у зв'язку з реалізацією встановленої законом компетенції та забезпеченням виконання покладених на них функцій. Саме тому правова природа участі органів Національної поліції у господарських відносинах є комплексною: вона поєднує господарсько-правові форми реалізації відповідних відносин із публічно-правовим статусом органу, який у них бере участь.

Отже, участь органів Національної поліції у господарських відносинах слід кваліфікувати як особливий різновид участі органу державної влади у господарському обороті, в межах якого публічно-правове призначення такого органу реалізується через господарсько-правові форми матеріального, організаційного та ресурсного забезпечення його діяльності.

Визначення правової природи участі органів Національної поліції у господарських відносинах зумовлює необхідність окреслення меж правового регулювання такої участі. Йдеться не лише про нормативне визначення дозволених форм поведінки, а й про встановлення критеріїв, які не допускають перетворення забезпечувальної участі органу державної влади у господарському обороті на самостійну господарську діяльність.

Передусім такі межі мають нормативний характер. Вони визначаються Конституцією України, Законом України «Про Національну поліцію», положеннями господарського, бюджетного та фінансового законодавства, а також спеціальними актами, що регулюють публічні закупівлі, управління державним майном та використання бюджетних коштів. Стаття 19 Конституції України вимагає, щоб органи державної влади діяли лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачені законом. Це правило повною мірою поширюється і на участь органів поліції у господарських правовідносинах.

Другою групою є функціональні межі. Участь органів Національної поліції у господарських відносинах є допустимою лише тоді, коли вона безпосередньо спрямована на забезпечення виконання покладених на них державних функцій. Відповідно, така участь не може набувати самостійного підприємницького характеру, виходити за межі службово-забезпечувального призначення або переслідувати мету отримання прибутку. Саме функціональне призначення поліції виступає ключовим критерієм допустимості її участі у господарському обороті.

Третьою групою є організаційно-правові межі. Участь органів поліції у господарських відносинах реалізується лише у формах, прямо передбачених законом: через укладення господарських договорів, участь у процедурах публічних закупівель, використання державного майна, придбання товарів, робіт і послуг, необхідних для діяльності відповідного органу. Усі ці дії здійснюються в межах бюджетного фінансування та з дотриманням установлених процедур використання публічних ресурсів.

Четверту групу становлять ресурсно-бюджетні межі участі органів Національної поліції у господарських відносинах. Вони зумовлені тим, що діяльність цього органу фінансується за рахунок коштів державного бюджету, а використання таких коштів здійснюється відповідно до вимог бюджетного та фінансового законодавства. У зв'язку з цим участь органів поліції у господарських правовідносинах обмежується межами бюджетного фінансування, цільовим призначенням бюджетних коштів та встановленими процедурами їх використання. Це означає, що господарські операції за участю органів Національної поліції можуть здійснюватися лише у межах бюджетних асигнувань та відповідно до визначених законом фінансових процедур, що унеможлиблює формування самостійних економічних інтересів такого державного органу.

Таким чином, межі правового регулювання участі органів Національної поліції у господарських відносинах визначаються сукупністю нормативних, функціональних, організаційно-правових та ресурсно-бюджетних критеріїв. Саме ці критерії дозволяють відмежувати правомірну забезпечувальну участь органів поліції у господарському обороті від діяльності, яка виходила б за межі їх публічно-правового статусу та функціонального призначення.

Висновки. Участь органів Національної поліції у господарських відносинах зумовлена необхідністю забезпечення належного матеріально-технічного, організаційного та ресурсного функціонування цього державного органу. У відповідних правовідносинах органи поліції виступають не як суб'єкти господарювання, а як особливі учасники господарського обороту, діяльність яких пов'язана з реалізацією публічних функцій держави. Правова природа такої участі має комплексний характер, оскільки поєднує публічно-правовий статус органу державної влади з використанням господарсько-правових форм реалізації відповідних правовідносин. Межі участі органів Національної поліції у господарських відносинах визначаються їх законодавчо встановленою компетенцією та функціональним призначенням, що зумовлює забезпечувальний характер такої діяльності та виключає можливість її трансформації у самостійну господарську діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ніколенко Л.М. Господарське право: навч. посіб. Київ: Алерта, 2024. 390 с.
2. Парасюк В.М., Хиль Я.І. Держава як учасник відносин у сфері господарювання. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2019. № 3 (65). С. 98–102. DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2019-3-16>.
3. Господарське право України: підручник: у 2 ч. / [Андреева О.Б., Жорнокуй Ю.М., Гетманець О.П. та ін.]. Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. Ч. 1. 340 с.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VII. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України: Законодавство*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/print>.

5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України: Законодавство*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Кравчук С.Й. *Господарське право України: Навчальний посібник*. К.: Кондор, 2007. 264 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/GOSPODAR_2007.pdf.
7. Щербина В. С. *Господарське право: підручник / В.С. Щербина*. 6-те вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Попович С.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0